

*Мазниченко В. М., кандидат філологічних наук,
доцент, професор кафедри іноземних мов
НУОУ імені Івана Черняхівського*

ФРАНЦУЗЬКА ЯК МОВА МІЖНАРОДНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті розглядаються й обґрунтовуються аргументи на користь вивчення французької як мови міжнародного спілкування

Ключові слова: французька мова, іноземна мова, навчання, франкофонія

В статье рассматриваются и обосновываются аргументы в пользу изучения французского как языка международного общения

Ключевые слова: французский язык, иностранный язык, обучение, франкофония

“Une langue de plus, une vie de plus” (proverbe français)

Ще одна мова, ще одне життя (французьке прислів'я)

Про необхідність перегляду концептуальних засад вітчизняної освіти з метою піднесення її на рівень досягнень передових країн світу йдеться в законах України „Про освіту” та „Про вищу освіту”, у Державній програмі „Освіта. Україна ХХІ століття”, Національній доктрині розвитку освіти та інших нормативних документах. Знання іноземних мов є однією з основних вимог сучасного світу. У зв'язку з цим в Україні реформується система навчання іноземних мов у всіх навчальних закладах, переглядається структура та наповнення рівнів навчання, оновлюється зміст, розробляються нові програми, підручники. Процес навчання іноземної мови має бути ступеневим, послідовним та безперервним. Сьогодні кожен фахівець повинен володіти іноземною мовою на рівні, достатньому для здійснення професійного спілкування. Йдеться не лише про можливість бути конкурентоспроможними на ринку праці, а й про загальний соціокультурний рівень, що забезпечить всебічний розвиток особистості. Велика кількість іншомовних радіо та телеканалів, широке поле інформаційних та комунікативних можливостей, що їх пропонує Інтернет, вимагають від сучасної людини знання двох і навіть кількох іноземних мов. Внесення змін до вітчизняної системи навчання іноземних мов сьогодні потребує, серед багатьох інших, відповіді на такі питання: яку мову варто обирати як іноземну, якими при цьому керуватися міркуваннями, чи варто замість чи окрім традиційної сьогодні англійської вивчати іншу іноземну мову, зокрема французьку. Зазначені питання зумовили актуальність нашої публікації.

Мета статті – проаналізувати й визначити аргументи на користь навчання/вивчення французької як мови міжнародного спілкування в сучасному світі.

Не можна заперечувати, що поширення англійської мови - це політична та культурна реальність сьогодення. На хвилі глобалізації та розвитку сучасних технологій англійська підкорила світ так, як не вдавалося жодній мові в історії людства. На користь утвердження англійської мови зіграло багато факторів. Однак на основі аналізу наукової та педагогічної літератури [1-11], сьогодні є підстави говорити про те, що вона поступово втрачає свій "імперський" статус. Англійська перестає бути прив'язаною до носіїв мови, починає існувати окремо, уже не будучи американською чи британською, а дедалі більше перетворюючись на глобальну. Вона вже навіть має свою назву - "глобіш" (globish), або "стандартна світова розмовна англійська" (World Standard Spoken English). Поширення англійської не могло обійтися без гострих дебатів. Опоненти становлення світової lingua franca називають цей процес "лінгвістичним імперіалізмом", "лінгвістичною агресією", "мовною колонізацією", наводячи немало аргументів. Мова є базовим компонентом будь-якої суверенної держави, тому вчені намагаються зрозуміти, чи можна зберегти національну ідентичність, монолінгвістичність та монокультурність у добу глобалізації [4,7,10].

Сьогодні загальноприйнято вивчати англійську мову як іноземну, як міжнародний засіб спілкування. Але це не зменшує значущості вивчення інших іноземних мов. Кожна мова – дзеркало суспільства, живий організм, що існує і змінюється під впливом історичних, політичних, соціальних умов. Мови відображають різні культури і водночас є ключем до розуміння цих культур. Ще Карл V, римський імператор, казав, що іспанська призначена для розмови з Богом, французька - з друзями, німецька - з приятелями, італійська - з жінками.

Затребуваність знання тієї чи іншої мови останніми роками змінюється. Так, упродовж кількох століть французькою розмовляли навіть при дворі британського монарха, сьогодні ж існує думка про те, що французька мова втрачає свої позиції.

Мовна боротьба, одна з суворих, але не завжди помітних воєн, відбувається постійно. Французька має давні та тривалі традиції міжнародної мови [3], якою вона була, починаючи з середніх віків і до середини ХХ ст. Саме тому ми знаходимо французькі запозичення в багатьох мовах. Найбільш «офранцуженою» мовою є англійська, лексика якої більш ніж на 50% складається з французьких слів (напевно, англійська стала першою саме завдяки цим запозиченням!). Французький лінгвіст Клод Ажеж [7] переконаний, що в період досить агресивного впровадження англо-американської мови у світі, французам необхідно наполегливо та рішуче захищати свою мову, свої національні інтереси, і закликає до цього інші нації, щоб зберегти мовне різноманіття світу. Необхідно зазначити, що дійсно останнім часом, з об'єктивних та суб'єктивних причин, французька мова дещо втратила свої позиції, особливо у Східній Європі. Україна не є винятком. На жаль, часто в закладах державної освіти різного рівня вживаються заходи щодо виключення французької з навчальних програм (іноді під приводом, що ця мова вже не має перспектив). При цьому, бажання та потреби учнів/студентів не враховуються. Не береться до уваги той факт, що французька залишається практично єдиною мовою, яка сьогодні складає конкуренцію англійській як мова міжнаціонального спілкування.

Якщо ви розмірковуєте над тим, яку іноземну мову вивчати і навіть, дуже важливим є формулювання чіткої мети вивчення саме цієї мови. Необхідно відповісти собі на запитання, чого ви хочете досягти і як знання іноземної в цьому допоможуть. Вивчення не повинно бути самоціллю, або ж "про всяк випадок", "для всього", чи певним проявом снобізму "щоб виглядати більш вишуканим", а має бути вашим свідомим вибором.

Об'єктом нашої статті є французька мова (*le français, la langue française*), що належить до індоєвропейської сім'ї мов, романської групи, галло-романської підгрупи. Як мова письмового спілкування вона утворилася в 842 році з народної латини і відійшла від неї далі, ніж будь-яка інша

романська мова. Вирішальним моментом в історії становлення французької мови став 1539 рік, коли наказом Вільє-Коттре діалект жителів Парижа був затверджений як офіційна національна мова. Словник сучасної французької мови складається з 60 000 одиниць (Petit Robert 2014). Французька - аналітична мова, яка дозволяє чітко структурувати думку, спираючись на логіку та критичний аналіз. Недарма говорять, що сказане нечітко і неясно, сказане не французькою. Франція завжди приділяла велику увагу становленню та розвитку своєї мови, яку вважає засобом консолідації всієї нації при збереженні мов етнічних меншин. Французьке мовне законодавство розвивається в трьох напрямках: вітчизняному, європейському та світовому. Воно було і залишається одним із самих послідовних та активних у світі [4]. Вивчення та аналіз лінгвістичних джерел дозволяє нам навести, на нашу думку, вагомі аргументи на користь вивчення французької мови як іноземної, що має високий міжнародний престиж, суспільну та освітню значущість.

Мова, якою розмовляють в усьому світі. Сьогодні французька представлена не тільки у своїй історичній батьківщині - Франції, але і в інших країнах земної кулі, виконуючи функції міжнародного спілкування. Як рідну зараз її використовують близько 90 млн. людей у світі. За останні роки значно збільшилася кількість людей, що спілкуються французькою мовою, і разом з тими, хто активно використовує її як другу мову, загальне число франкофонів становить більше 220 млн. осіб. Сучасна франкомовна карта світу демонструє, що французька є шостою найпоширенішою у світі (після китайської, англійської, гінді, іспанської та арабської). Вона є офіційною мовою 32 країн і п'ятою в світі за кількістю тих, хто нею розмовляє [10].

Друга мова у світі, "brillant second", яка вивчається як іноземна. В сучасному світі вже не можна обмежитися знанням лише однієї іноземної мови, навіть такої всеосяжної як англійська. У ХХ ст. мова Мольєра дійсно поступилася мові Шекспіра, але її позиція залишається вагомою: французька займає друге місце в світі як іноземна, і це єдина мова, поряд з англійською, що володіє "планетарною географією", вивчається та вживається на всіх п'яти континентах. Франція має найбільшу мережу закладів культури та освіти за кордоном [11]. В Україні вони

включають: культурний центр - Французький інститут, дев'ять центрів «Альянс Франсез», два регіональних центри, коледж ім. Анни Київської, де французька вивчається з трьох років.

Окрім того, необхідно зазначити, що вивчення французької допомагає опанувати інші іноземні мови, зокрема ті, що походять від латини.

Друга мова міжнародних відносин, офіційна мова дипломатії. Французька є одночасно офіційною та робочою мовою всіх європейських та більшості міжнародних організацій. Серед них: ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз, Рада Європи, НАТО, Міжнародний Олімпійський комітет, Всесвітня організація торгівлі, Міжнародний Червоний хрест, Лікарі без кордонів, Міжнародна поштова служба та ін. Цією мовою складаються всі дипломатичні ноти Ватикана.

Мова єдиної лінгвістичної системи світу - Франкофонії. Термін "франкофонія", введений (1880) Онезімом Реклю, спочатку використовувався тільки географами. Після Другої Світової війни, завдяки Л.-С. Сенгору, Президенту Сенегалу, з'являється новий термін "франкофонна свідомість". В 1970 р. була створена Міжнародна організація Франкофонії (МОФ). Окрім питань культурного розмаїття та багатомовності, діяльність МОФ включає такі важливі напрями міжнародної співпраці, як зміцнення миру і безпеки, захист прав людини, розвиток демократичних інститутів, активна участь у світовому політичному та економічному управлінні. Простір Франкофонії сьогодні об'єднує 77 (57 членів та 20 спостерігачів) держав і урядів. Таким чином, до її складу входить третина країн планети! В Європі кількість франкомовного населення складає 44%, в Африці - 46,3%, Америці - 7,6%, Азії-1,8%, Океанії - 0,3%. Згідно із соціологічними підрахунками, кількість франкофонів у 2050 році сягне позначки 700 мільйонів і складатиме 8% світового населення проти 3% сьогодні [10]. Розрізняють франкофонів з рідною французькою мовою (*locuteurs à titre maternel*) і франкофонів з другою французькою мовою (*locuteurs à titre secondaire*). Співвідношення між другим числом і першим є індексом поширеності (*indice de diffusion*) цієї мови [6]. Це співвідношення свідчить про загальноживаність, значущість та міжнародний престиж мови. У французької

мови цей індекс дорівнює 4.0, і за цим показником вона посідає перше місце в світі. Отримання Україною статусу країни-спостерігача в Міжнародній організації Франкофонії (2006 р.) відкриває нашій країні нові можливості для співпраці як на двосторонньому рівні, так і в рамках численних міжнародних та регіональних організацій.

Мова багатомовних українсько-французьких відносин. Знаходячись по обидва боки європейського простору, майже однакові за площею та кількістю населення, Україна і Франція завжди збагачували свої народи розгалуженими відносинами у найрізноманітніших сферах людської діяльності [5]. Шлюб Анни Ярославни з Генріхом I, «Опис України» Гійома Левассера де Боплана, присвячений українському козацтву, та його славнозвісні географічні карти, мандрівки Україною Оноре де Бальзака, пам'ятні сліди в Одесі Дюка де Рішельє, Олександра Ланжерона, французькі періоди життя Володимира Винниченка, Григорія Орлика, Марії Башкирцевої, Олександра Архіпенка як і багатьох інших відомих постатей - славні віхи нашої спільної історії. А мова - це скарб, що об'єднує наші народи у часі й просторі, збагачує традиції наших відносин та сприяє їх постійному розвитку.

Мова зближення з Європейським Союзом. Сьогодні англійська мова для європейців залишається найпоширенішою мовою, але за нею йдуть французька та німецька, приблизно в однаковій пропорції. Жодна мова не є єдиною мовою спілкування в інститутах ЄС. Так, наприклад, численні документи розроблюються спочатку французькою, а вже потім перекладаються на інші мови. Відомий французький лінгвіст Р. Шодансон [8] висунув пропозицію: зберегти три робочі мови - англійську, французьку та німецьку. Мовна політика Європейського Союзу, зокрема у сфері навчання іноземних мов (*Language Learning Policies*), свідчить про надзвичайну роль мов у сучасних інтеграційних процесах, про збереження мовної різноманітності спільноти та сприяння оволодінню громадянами ЄС іноземними мовами. Мета цієї політики - плюрилінгвізм (мультилінгвізм). Цей термін започаткували наприкінці 90-х років вчені Д.Пул та М. Фетт. Він означає світ, де володіння кількома мовами є нормою. Водночас такий підхід визнає, що вивчення кількох мов неможливе без вільного їх

вибору та без толерантності до носіїв інших мов.

Європейська Рада визначила довгострокову мету: кожен учень молодших класів повинен мати можливість вивчати дві іноземні мови. Крім рідної мови, 40% європейців відзначають французьку як найбільш корисну для вивчення [9]. Оскільки в Україні мовна політика проводиться з огляду на перспективу євроінтеграції, то, на наш погляд, має реалізовуватися ідентична європейській політика навчання іноземних мов, політика плюрилінгвізму. На сьогодні більшість українських школярів обрала як другу іноземну мову німецьку - майже 52%. Російську мову обрали трохи більше 23%, французьку - 14%, польську - 1,6% та іспанську - 1,2%. Тож можна сподіватися, що незабаром і в Україні буде цілком сучасна європейська практика вивчення кількох іноземних мов з дитячого віку.

Мова міжнародного права. Французька є офіційною робочою мовою багатьох міжнародних правових інституцій, що пояснюється традиціями юридичної та адміністративної компетентності Франції. Це одна із мов таких організацій, як Європейський Суд, Міжнародна Амністія, Юристи без кордонів, Інтерпол та ін. До речі, у випадках, що вимагають великої точності, французька мова використовується навіть англійською юстицією.

Мова передового економічного партнера. Сьогодні починають усвідомлювати необхідність «прямих» контактів із лідерами світової економіки. Франція - держава, що посідає п'яте місце в світі за обсягами торгівлі і третє за привабливістю для іноземних інвестицій. Ця країна - четвертий за величиною експортер у світі, учасниця міжнародної економіки з підприємствами світового рівня (EADS, Airbus, Alstom, Areva), другий світовий сільськогосподарський виробник і перший європейський, четвертий промисловий виробник у світі і другий в Європі. Наприклад, французький TGV - найшвидший у світі потяг (574.8 км/год.); промислова група Vouges є однією з найбільших у світі в галузі капітального будівництва.

Мова інтелектуального багатства. Французька думка здавна збагачує світ. У Франції проводяться наукові дослідження найвищого рівня. Це один із світових лідерів у галузі високих інформаційних технологій, математики, електроніки, аеронавтики,

телекомунікацій. Франція має найбільший у світі центр з ядерної фізики (французька мова була використана для опису першого реактора ядерного синтезу). Французьким був і перший мікрокомп'ютер (Mical). Франція забезпечує світ найбільшою кількістю передових досягнень у сфері медицини та фармацевтики. Тут вдалося вперше виготовити ліки та вакцини проти багатьох хвороб, включаючи СНІД. Здобутки в усіх цих сферах людської діяльності роблять французьку мову «універсальною». Знання цієї мови, «французьке» вивчення, а не через посередництво перекладів на інші мови, відкриває кожній людині, кожній країні прямий доступ до цих досягнень та перспективи для подальшого розвитку.

Мова здобуття привілейованої освіти. Французька мова займає особливе місце в світовій освіті [2,9,10]. Знання французької дозволяє продовжити навчання у престижних навчальних закладах Франції, що вважаються одними з найкращих у Європі та світі. Франція приймає кожного року більше 260 000 іноземних студентів, які можуть отримати стипендію уряду, диплом міжнародного зразка, мають ті самі права, що й французькі студенти. Національна освітня програма Франції пропонує іноземним студентам здобути освіту в 480 закладах 135 країн. Вартість навчання у французьких та франкомовних університетах Європи одна із найнижчих у світі!

Мова передової культури. Саме мова передає нам у найтонших відтінках духовне багатство та історичну долю французького народу. 1200 французьких музеїв, з найбільшим музеєм світу Лувром, що містить 350.000 предметів мистецтва, вражають увесь світ своїми багатствами. Французька мова є міжнародною мовою театру, образотворчого мистецтва, танцю та балету, архітектури, елітного виноградарства та виноробства, вишуканої гастрономії/кулінарії, високої моди. Франція – один з найбільших виробників кінофільмів для світового прокату. Знання мови дає можливість насолоджуватися культурним багатством без перекладу.

Мова всесвітньовідомої літератури. Французька література - це філософія французьких просвітителів, світові шедеври (твори Вольтера, Гюго, Бальзака, Камю, Роллана, Сартра, Моріака, Флобера, Дюма, Стендаля та ін.). Французькі письменники отримали найбільшу в світі кількість (12) Нобелівських премій з літератури. Знання

мови дає доступ до оригінальних версій творів французької та франкомовної літератури, відкриває її привабливу силу.

Мова успішного працевлаштування. Мовна компетенція є однією з умов побудови успішної кар'єри. Володіння французькою є перевагою, яка збільшує шанси на міжнародному ринку праці, відкриває двері французьких підприємств у Франції та за її межами. Так, наприклад, сьогодні знання французької залишається важливим для половини роботодавців Великої Британії та США.

Мова зв'язку із зовнішнім світом. Вивчення французької мови дає можливість спілкування з людьми іншого світосприйняття та ментальності. Це друга мова, що найбільш широко використовується в Інтернеті. Провідні міжнародні ЗМІ, що виходять французькою мовою (TV5, France 24, Radio France Internationale), відкривають новий світ інформації та збагачують світогляд.

Мова туризму. Франція є найпривабливішою туристичною країною,

яку щороку відвідують близько 80 млн. осіб. Знання мови зробить набагато приємнішим візит до Парижа чи до будь-яких інших регіонів, а також допоможе зрозуміти французький стиль життя. Не менш корисною буде французька і під час подорожі до інших франкомовних країн.

Отже, спираючись на вищевикладене, можна стверджувати, що сьогодні у світі зростає значення французької мови як мови міжнародного спілкування, демократії, культури. При загальній тенденції до глобалізації економіки та уніфікованості культури, тільки боротьба за збереження різнобарвної лінгвістичної спадщини допоможе зберегти унікальність світового простору. На нашу думку, момент, коли французька мова може втратити свою значущість, не настане ніколи! Ця мова сучасності відкрита в майбутнє, тому є цілком виправданим збереження та поширення навчання французької як іноземної в національній системі освіти.

Література

1. Гак В.И. Французский язык в современном мире / В.И. Гак // Иностранные языки в школе. - 2002. - № 2. - С. 80-82.
2. Голубева-Монаткина Н. И. Язык, культура, политика: от франкофонии к Франкофонии / Н.И. Голубева-Монаткина // Известия РАН. Сер. Литература и язык. - 2001. - №4. - С. 40-46.
3. Сафонова В.В. Культурно-языковая экспансия и ее проявление в языковой политике и образовании / В.В. Сафонова // Иностранные языки в школе. - 2002. - № 3. - С. 27.
4. Смирнова О.А. Французский язык в современном мире / О.А. Смирнова // Вестник ННГУ, Вып. 1(2), Серия Международные отношения. - Н.Новгород: ННГУ, 2004. - С. 242-248.
5. Україна і Франція: нариси багатовікової історії відносин / [А.Жуковський, А.Зленко, В.Манжола та ін.] - Львів: Світло й тінь, 2001. - С.4-36.
6. Breton R. Géographie des langues / R. Breton. - Paris, 1976. - P. 117-119.
7. Hagege C. Halte à la mort des langues / C.Hagege. - Paris: Odile Jacob, 2002. - P.43-97.
8. Chaudenson R. Vers une idée et pour une autre politique de la langue française / R. Chaudenson. - Paris, 2006. - 185 p.
9. La promotion du plurilinguisme et du français dans les institutions de l'Union Européenne [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.langue-francaise.org
10. Observatoire de la langue française [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.francophonie.org
11. Іноземні мови - Освіта. UA [Електронний ресурс]. Режим доступу: osvita.ua/languages

Maznychenko V. PhD in philology, associate professor

FRENCH AS A LANGUAGE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION

The article is devoted to the issue of teaching/learning French as a language of multinational communication and its importance in the context of foreign languages learning policy in Ukraine. Apart from English, French is one of the leading languages of Europe and the world. All languages are changing over time and French is not an exception. To understand the importance of French the author gives the arguments in favor of its studying. Being spoken across five continents, French is the most widely taught second foreign language. It's also an official language of many international organizations and numerous worlds' committees. The widespread use of French can also be inferred from the fact that France has led the way in major science and technology advancements. French is also the language opening the doors to rich culture.

Keywords: French, foreign language, learning, francophonie